

STRESZCZENIE

SPÓŁDZIELCZOŚĆ SPOŻYWCÓW W WOJEWÓDZTWIE RZESZOWSKIM W LATACH 1944 - 1975

Niniejsza rozprawa doktorska jest pierwszą próbą przedstawienia w sposób syntetyczny działalności spółdzielczości spożywców w województwie rzeszowskim w latach 1944 - 1975.

Ruch spółdzielczy w Polsce ma długą i piękną tradycję, bogatą historię i imponujący dorobek. Jest on jednym z niezwykle ważnych elementów życia społeczno-gospodarczego i w intensywnym rozwoju kraju odgrywa wielką rolę na rzecz jego równowagi. Znacząco przyczynia się do eliminowania biedy, tworzenia nowych miejsc pracy i budowania społeczeństwa obywatelskiego. Celem podstawowym spółdzielczości było i jest organizowanie efektywnego i racjonalnego gospodarowania przede wszystkim po to, aby zaspokajać ekonomiczne i społeczno-kulturalne potrzeby i aspiracje członków spółdzielni, ich rodzin oraz lokalnej społeczności. Spółdzielcy działający w różnym czasie i na różnych obszarach ziem polskich dawali swoją godną naśladowania postawą przykład zaangażowania w sprawy o zasięgu zarówno lokalnym, jak i globalnym. Mimo to, dzieje spółdzielczości to jedna z największych białych plam historii polskiej myśli. To niedoceniany, mało znany, a często ignorowany aspekt naszego życia narodowego, społecznego i państwowotwórczego, kultury materialnej i duchowej.

Spółdzielczość spożywców w województwie rzeszowskim funkcjonowała w trudnych warunkach zagospodarowywania regionu, nie była dotychczas przedmiotem badań. Zatem spojrzenie z dystansu na funkcjonowanie spółdzielni oraz ukazanie najważniejszych procesów społeczno-gospodarczych, jakie miały miejsce w poszczególnych etapach rozwojowych spółdzielczości w województwie rzeszowskim, zasługuje na uwagę i opracowanie jej dziejów.

Badaniom i opracowaniu poddano takie zagadnienia jak: istota spółdzielczości, polityka państwa wobec spółdzielczości, uregulowania prawne, warunki działania spółdzielczości, postulowane zmiany wewnętrzne w funkcjonowaniu spółdzielni.

Cele badawcze zostały sformułowane w postaci następujących problemów:

1. Wpływ sytuacji gospodarczej i finansowej państwa na działalność spółdzielni.
2. Znaczenie związków gospodarczych i rewizyjnych dla rozwoju oraz realizacji celów i zadań spółdzielni spożywców.

3. Osiągnięcia organizacyjne, gospodarcze i oświatowo-wychowawcze spółdzielczości spożywców.
4. Przedstawienie struktury organizacyjnej, składu członkowskiego i wyników ekonomicznych spółdzielni spożywców

Praca ma charakter chronologiczno-problemowy. W sposób syntetyczny przedstawia funkcjonowanie spółdzielni spożywców na Rzeszowszczyźnie. Opiera się głównie na dokumentach archiwalnych i literaturze naukowej z zakresu historii i ekonomii spółdzielczości, prezentującej zagadnienia spółdzielcze w wymiarze ogólnopolskim. Podzielona jest na cztery rozdziały.

Rozdział pierwszy ma charakter wprowadzający. Opisuje istotę spółdzielczości i zasady jej działania w aspekcie historycznym, przedstawia narodziny spółdzielczości i początki spółdzielczości spożywców na świecie i w Polsce, opisuje również rozwój spółdzielczości polskiej w latach 1918 - 1944.

W rozdziale drugim przedstawiono spółdzielczość w Polsce Ludowej z podziałem na trzy okresy: lata 1944 – 1949, lata 1950 – 1955, lata 1956 – 1975. W tym rozdziale omówiono także relacje spółdzielczości polskiej z Międzynarodowym Związkiem Spółdzielczym.

Dwa pozostałe rozdziały stanowią zasadniczą część opracowania, przedstawiają funkcjonowanie spółdzielczości spożywców w województwie rzeszowskim w latach 1944 - 1975.

Rozdział trzeci poświęcony jest początkom spółdzielczości spożywców w województwie rzeszowskim oraz spółdzielczości w okresie okupacji. Omówiono tu również strukturę spółdzielczości w pierwszych latach powojennych, a także spółdzielczość po 1956 roku. Ze względu na bimodalny charakter spółdzielczości, omówiono zarówno jej działalność gospodarczą, jak i organów samorządowych. Dużo miejsca poświęcono przemianom organizacyjnym, ponieważ badania wykazały, że spółdzielnia spożywców stale dążyła do podniesienia swego poziomu organizacyjnego. Omówiono działalność Związku Spółdzielni Spożywców, który miał duży wpływ na doskonalenie pracy, i zasadniczy wpływ na przemiany organizacyjne. W 1950 roku Związek zapoczątkował traktowanie ruchu spożywców jako całościowej organizacji, co wpłynęło na umocnienie pozycji spółdzielczości spożywców w skali krajowej. Dlatego spółdzielczość spożywców w województwie rzeszowskim przedstawiono jako część ruchu spółdzielczego, na tle osiągnięć krajowych.

W rozdziale czwartym dokonano analizy spółdzielczości spożywców w województwie rzeszowskim, ze szczególnym uwzględnieniem działalności organizacyjnej, gospodarczej, obrotu towarowego i gospodarki finansowej. Omówiono tu również strukturę zatrudnienia pracowników spółdzielczości na Rzeszowszczyźnie.

W podsumowaniu podjęto próbę wyciągnięcia wniosków dotyczących analizy głównych procesów i zmian, które zachodziły na Rzeszowszczyźnie w analizowanych latach oraz odpowiedzi na pytanie, czy znajomość działalności spółdzielczej w okresie PRL może być wykorzystywana w funkcjonowaniu spółdzielczości obecnie i w jakim zakresie.